

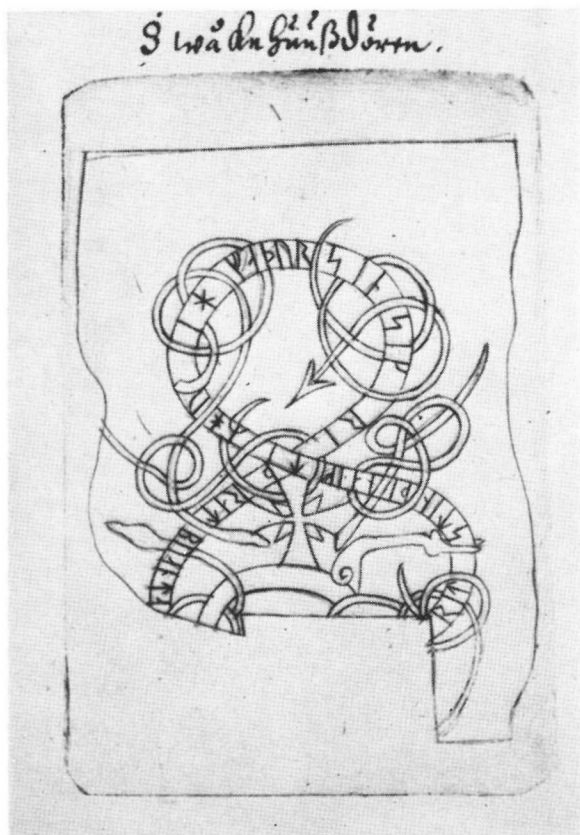

Fig. 239. U 1035. Tensta kyrka.
Efter kopparstick av Bureus.

Fig. 240. U 1035. Tensta kyrka.
Efter B 499.

ristare. Det är dock knappast tillräckliga skäl för ett sådant antagande. Det finns också en del små, men karakteristiska olikheter, icke minst i runornas form. U 460, 463 och 948 ha regelbundet skiljetecken ×, U 1035 saknar skiljetecken mellan orden. Mera sannolikt torde vara, att någon av de nämnda ristningarna har varit mönster för ristaren av U 1035, vilket han har sökt efterbilda.

1036. Tensta kyrka.

Pl. 64.

Litteratur: B 497, L 235, D 1: 228. J. Bureus, Fa 6 s. 129 n:r 92 (Caspar Cohl), Fa 5 n:r 374, Fa 1 s. 84; J. Rhezelius, Fa 10: 1 n:r 49, Fl 1 n:r 26; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 69; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 396; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 129; R. Dybeck, Reseberättelse 1864 (ATA); UFT h. 32 (1917), s. 349; F. Sander, Runinskrifter (1898), s. 38 f.; O. v. Friesen, Anteckningar (UUB); J. Eriksson, Inventering av fornlämningar i Tensta sn 1928 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckningar (i Fa 10: 1 och Fl 1); J. Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 156), träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 497); Dybeck (D 1: 228); v. Friesen foto (UUB).

Runstenen står omedelbart utanför bogårdsmuren på södra sidan, 25 m. Ö om grinden. Ristningen är vänd mot S.

Även denna runsten var känd av Bureus. Platsen anges sålunda: »Ther och neder för Kore-dörren» (Fa 6), »för Chor dören» (Fa 5), »för Cohr Dören» (Fa 10: 1), »Vtan för Kohrdören är

Fig. 241. U 1036. Tensta kyrka.
Efter teckning av Rhezelius (F a 10: 1).

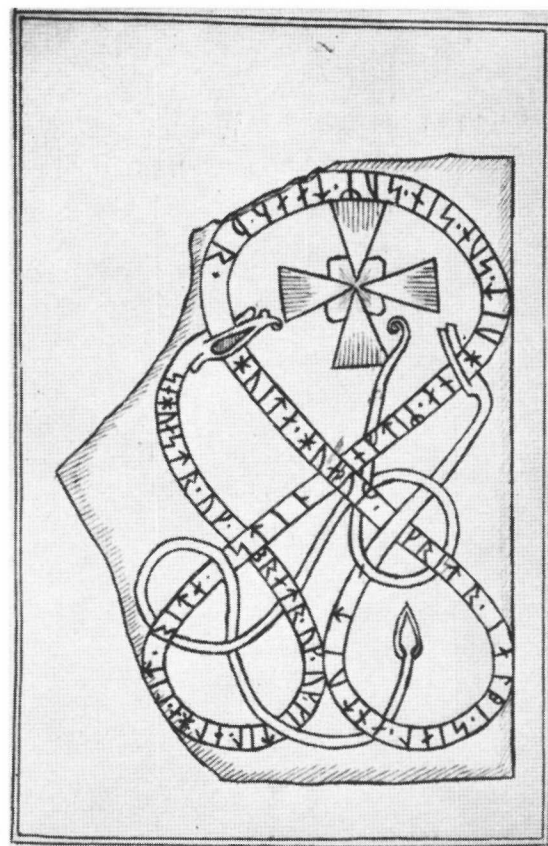

Fig. 242. U 1036. Tensta kyrka.
Efter teckning av Rhezelius (F 11).

denne» (F 11). — I *Ransakningarna* 1667—84 finnas inga uppgifter om runstenar vid Tensta kyrka. J. Hadorph har vid kyrkoherden Petrus Bröms' relation 1677 antecknat: »Tensta Kyrkia 1. 1 Runesten borta.» Säkerligen är det U 1036, som han härmed avser. — I Peringskiölds *Monumenta* finnes följande uppgift: »För Chordören i Tensta kyrkia, finnes nu inthet igen, men Bureus hafwer ibland sina monumenter n:o 156 afriktat honom således . . . Wijd kyrkians byggnad eller något derefter är en Runesten ifrån sitt första ställe införder i kyrkian och öfwer nogons graf lagder för Chordören, men nu yttermehra antingen aldeles borttagen, eller och omvänder att skriften inthet mehr synes.» Stenen har, enligt Rhezelius' uttryckliga uppgift, legat utanför kordörren, sålunda på marken utanför kyrkan. Den har sedan blivit övertäckt av jord, och antikvarierna ha 30—40 år senare förgäves sökt den, men felaktigt inne i kyrkan, innanför kordörren. Man har i detta fall låtit göra ett träsnitt för det tillämnade runverket på grundval av Bureus' kopparstick och signerat det I Bu. Träsnittet har följande påskrift: »Teensta Stenen, som legat wid Chordören.» B 497 har felaktigt överskriften »Fiukeby», tydligen en förväxling på grund av ristningens likhet med B 507 (U 1017). Felet är rättat hos Liljegren, som riktigt anger platsen (L 235): »Vid chordören». — O. Celsius har sökt stenen den 26 mars 1727, »sed ibi non inveniebatur». — Stenen var sålunda förkommen, men återfanns av en händelse år 1864 av R. Dybeck under försöken att framtaga U 1034 ur kordörströskeln (se ovan under U 1034). I *Sveriges runurkunder* meddelas: »Vid anställd gräfning för att utröna om föregående runsten [U 1034] skulle kunna uttagas ur kyrkdörren träffades, två fot djupt i jorden, framför

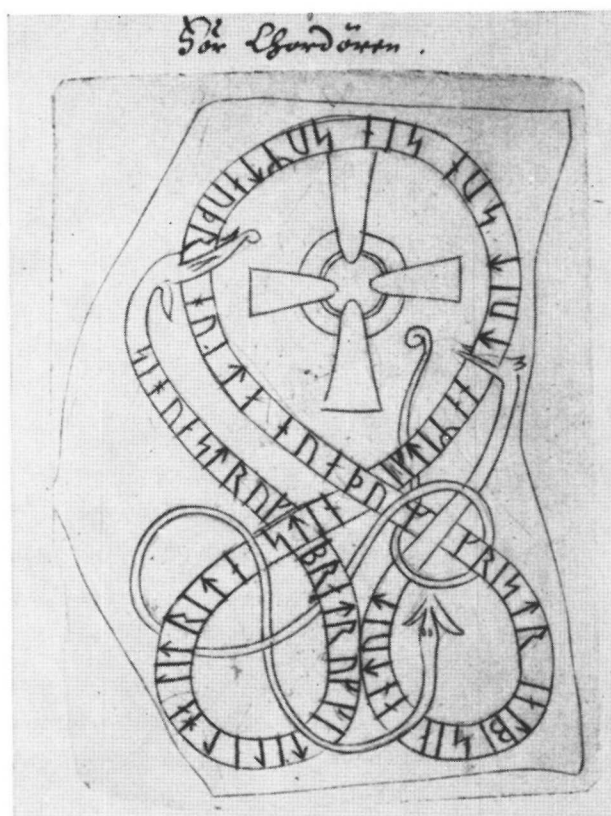

Fig. 243. U 1036. Tensta kyrka.
Efter kopparstick av Bureus.

samma dörr, denne sten, hvilken genast fördes ut på kyrkvallen och der restes.» Stenen låg sålunda ända till 1864 kvar på samma plats, där J. Rhezelius först hade funnit den på 1630-talet.

Ljusgrå granit, på den ristade sidan med en brottyta av blågrå skiffer. Höjd 1,69 m., bredd 1,46 m. Ytan är plan och ganska slät. Ristningen är grunt huggen, men framträder rätt tydligt som en ljusare färgning mot den blågrå grunden. Linjerna äro rätt ojämna, ej rundade i bottnen.

Inskrift:

sih⁵u¹⁰astr¹⁵ · uk²⁰ · br²⁵atr³⁰ · uk³⁵ · uik⁴⁰itil⁴⁵ el⁵⁰ha⁵⁵ · lit⁶⁰ · rita⁶⁵ stin⁷⁰ iftir⁷⁵ · an⁸⁰huit⁸⁵ · sun⁹⁰ · sin⁹⁵ · sum¹⁰⁰ · tau¹⁰⁵pr¹¹⁰ ·
huita⁶⁵ · huap⁷⁰um⁷⁵ · k⁸⁰ristr⁸⁵ · ial⁹⁰bi⁹⁵ · sial¹⁰⁰ · ant¹⁰⁵uita¹¹⁰

Sigvastr ok Brandr ok Viketill. Hælga let retta stein æftir Andvett, sun sinn, sum [var] dauðr [i] hvitavaðum. Kristr hialpi sial Andvetta[r].

»Sigvast och Brand och Vikättel. Helga lät uppresa stenen efter Andvätt, sin son, som blev död i dopkläder. Krist hjälpe Andvätts själ.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut. Namnet 1—8 **sih⁵u¹⁰astr** är fullt säkert; alla runor äro tydliga. Detsamma gäller om 11—15 **br²⁵atr**. 11 **b** har som hst en linje av den korsande runslingan; bst äro små, nästan cirkelrunda. Sk efter 10 **k** är ej helt säkert. Även namnet 18—24 **uik⁴⁰itil** är fullt klart. Intet sk kan säkert spåras efter 24 **i**. Namnet 25—28 **el⁵⁰ha** grunt. 25 **e** har en ganska grund fördjupning mitt på staven, sannolikt huggen. 33, 38, 40 **i** icke stungna; icke heller 49, 95 **i**. 47 **h** är tydligt. Sk efter 53 **n** är svagt, men sannolikt. Det följande är fullt

tydligt t. o. m. 75 m. Hst i 76 k är tydlig; av bst finns endast översta delen. 93 t tydligt, liksom hela namnet. Bst i 97 a tydlig, ansatt på en korsande slinglinje. Intet n följer.

Caspar Cohl (F a 6): 40 e, 47 h, 50 l. — Rhezelius, F a 10:1: 18—19 ui saknas; 40 i, 47 h, 50 t; F l 1: 2 e, 16—24 uk · uk · kitil, 40 e, 47 h, 50 t, 60—64 **taupr**. — B 497: 18—19 ui saknas; 47 t. Jfr L 235: 16—28 uk. Kitil. elhan. — Dybeck: 18—24 uk · kitil, 47 h, 91—97 **antyits**. »Efter **bratr** är ett sannolikt förkastat **uk** (det sednare blef föga bättre), så vida man här icke har namnet **uikital**. h i **anhuit** är sannolikt missristadt.» — v. Friesen: 18—24 uk · kitil, 47 h, 76 i.

Joh. Bureus tolkar inskriften sålunda: »SigVastus HugBraterus et ChitilHelga fecerunt pingi saxum in mem. AndViti filii sui Qui mortuus est in Albo Vado. Christus adiuvet Animam AndViti.» — J. Peringskiöld: »Sigwast och Brander samt Kittillöga låto skrifwa på denne Märkesteen efter sin Son Andwit, som blef döder efter undfångit dop [rättat från: i Jutlandz Wad]; Christus ware Andwitz Siäl nådig. — Parentes Andviti sine dubio fuere Brandus et Chitilauga, avus vero Sigvastus.» — O. Celsius finner den av Peringskiöld (*Åttartal*, s. 35) givna tolkningen av uttrycket **huita · huapum** »i det hwhita wadmalet, eller hwhita antagna klädningen» löjlig. »Risum teneatis amici. — An Hvita vadum q. Hvit-aa-vap? Ubi ergo Hwijt-åån? Et quale ibi prelium? Vel quale submergendi periculum?» — Också N. R. Brocman menar, att **huita · huapum** betecknar en ort, där Andvätt har omkommit. »Här skrifves åter detta Ställe, Hwitawad, något annorlunda än på de förre Stenar [U 364, 243, 613, 896], i det runan h, som på samma Ställe är helt onödig, sättes framför ordet *vadum*. Men därpå kan man ingen Ting vidare sluta, än att Ubbe, hwars Arbete denne Sten tyckes wara, efterfölgt en i sin Tid bruklig Latinsk Ortografi, då man skref *Harena* för *Arena*, *Havena* för *Avena* och *Habundantia* i ställe för *Abundantia*; fastän h i alla dessa Ord war öfverflödigt och mindre nödigt.»

Inskriften har ett par oregelbundenheter i själva ljudbeteckningen. Uddljudande h saknas i 25—28 **elha** och 82—86 **ialbi**; däremot är det, som Brocman framhåller, »öfverflödigt och mindre nödigt» i 70—75 **huapum**. h står för frikativt g-ljud i 1—8 **sihuastr** och 25—28 **elha**; en felristning är givetvis h för t i 45—50 **anhuit**. Slutljudande n är utelämnat i gen. 91—97 **antuita**; det var kanske mycket svagt artikulerat.

Märkligare äro inskriftens oregelbundenheter i det språkliga uttryckssättet. Verbet *var* och prepositionen *i* måste tänkas vara överhoppade i satsen 57—75 **sum · tauþr · huita · huapum**. Kanske kan det delvis bero på att ristaren har tvekat mellan ordföljden *sum var dauðr* och *sum dauðr var*; bådaddera var väl möjligt. Så trångt var icke utrymmet, att utelämnandet av dessa fyra runor för den skull skulle ha varit nödvändigt. — Jfr det ännu mer brakylogiska **tauþr + fita + faþum** i U 896. — Predikatsverbet **lit · rita** har singular form. Sålunda: »Helga lät resa stenen efter sin son.» De tre första namnen stå sålunda helt utanför satssammanhanget. Troligen är det tre bröder till den döde, som ha varit med om att resa stenen och som också ville bli nämnda i inskriften. Men det fanns icke plats för en fullständig sats.

Om namnet *Sigfastr* (*Sigvastr*) se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100 f., om *Brandr* se U 1026, om *Vikatill* U 22 (där dock detta belägg från U 1036 saknas, på grund av att inskriften tidigare har varit felaktigt återgiven). Om kvinnonamnet *Hælga* se U 793. Och om mansnamnet *Andvettr* Sö 266.

Uttrycket *dauðr i hwhitavādum* förekommer på sex uppländska runstenar: U 243, 364, 613, 699, 896 och 1036. Det är utförligt behandlat under U 243. Om man närmare ser till de sex inskrifterna, finner man att två (U 613 och 1036) äro resta av en moder över sin son, och två (U 243 och 896) av föräldrar över sin son. En (U 699) är rest av hustru över sin man, och en (U 364) troligen av bröder över en broder. Detta tyder på att det är unga män, som ha fått detta eftermäle: han blev död i dopkläder. I intet fall förekommer det, att söner ha rest minnesvård över sin fader, vilket annars är det vanligaste och naturligaste. Förmodligen ha de unga

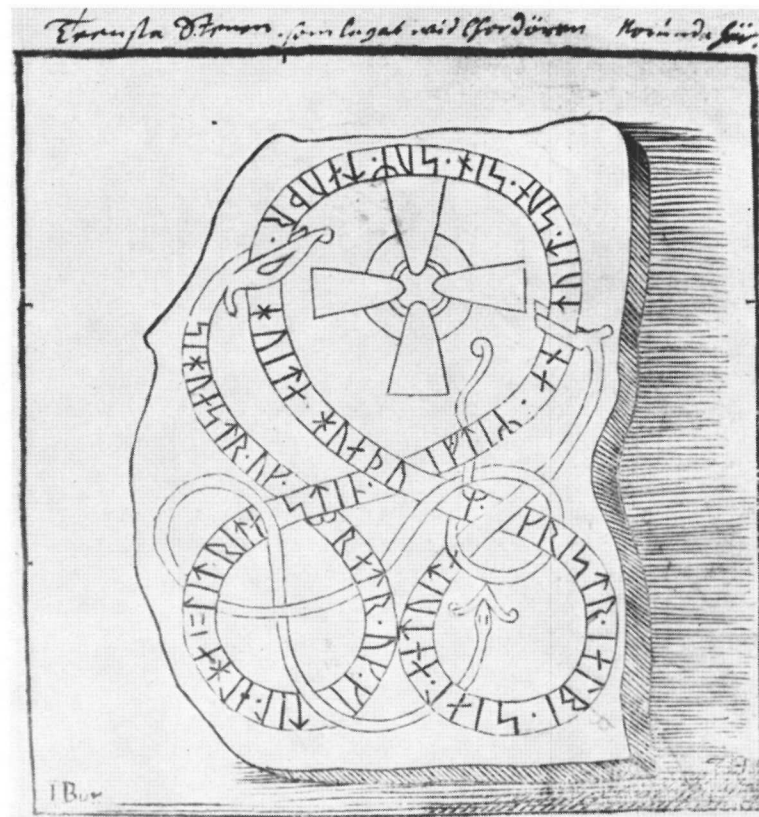

Fig. 244. U 1036. Tensta kyrka. Efter B 497.

männen dragit ut i främmande land, på köpmansfärd eller vikingatåg, och de ha sedan icke återvänt. Budskapet om deras död har kommit hem, men tillika den hugnesamma underrättelsen, att de hade mottagit det heliga dopet, innan de gingo hädan. Detta ha de anhöriga funnit angeläget att meddela i minnesorden. Det vittnar om att de själva ha varit kristna, men att dopet dock var något ovanligt och anmärkningsvärt. Ur missionstidens förhållanden blir detta begripligt. Folket i Uppland var under runstenarnas tid till övervägande del kristet, men endast på få platser inom landet fanns det ännu kyrkor och bofasta präster, som hade rätt att meddela sakramenten och utföra de heliga handlingarna. Det var icke lätt att bli döpt, om man ville det aldrig så gärna. Annorlunda var det för dem som foro utomlands, till kontinenten eller till England. Ja redan i Danmark stodo kyrkans alla välsignelser till buds. Det är betecknande, att i en, sannolikt två, av de inskrifter, som det här är fråga om (U 699 och 896), finnes tillägget: han blev död i dopkläder »i Danmark».

Tillägget *Kristr hialpi sial Andvettan* har motsvarighet i en av de andra inskrifterna, nämligen U 613: *Guð hialpi salu hans*.

Två av dessa stenar med inskriften *dauðr i hvitavæðum* äro ristade av Visäte (U 243 och 613), en av Öpir (U 896) och en av Balle (U 699). Brocman antager, att också U 1036 skulle vara ristad av Öpir — förmodligen på grund av en allmän och ganska ytlig likhet med Öpirs ornamentik. Detta är emellertid alldeles osannolikt.